

Indhold

Forord

Michael H. Clemmesen og Anna Sofie Schøning:
På vej til antologien og dette binds eksempler

Rune Holmeå Iversen: *Isted 1850:
Når svigtende planer og føring leder til kaos*

Finn Wiberg-Jørgensen: *Forsvaret af Als i foråret og sommeren 1864.
Det halvhjertede lykkes sjældent*

Michael H. Clemmesen: *Dansk neutralitetshævdelse 1914-18:
Om at lære tilpasning og at tage konsekvensen*

Harald Høiback:
Å skyte eller ikke skyte? 9. april og militært lederskab i kryssilden

Jakob Brink Rasmussen:
Den lille krig i fredstid. Danske militære erfaringer i Musa Qala i 2006

Michael H. Clemmesen: *Konkluderende diskussion*

Redaktion: Michael Hesselholt Clemmesen

Bind I
Om læring og indsigt fra krig

Om læring og indsigt fra krig, Bind I

Isted 1850 til Musa Qala 2006

Dansk Militærhistorisk Kommission
Forsvarsakademiet

På vej til antologien og dette binds eksempler

Vejen startede i efteråret 1961. Her Sir Michael Eliot Howard på 94 års-fødselsdagen i juli 2017. (Foto: www.theoldie.co.uk)

“For military historians with backgrounds as professional soldiers, the idea of military history having a “use” is a perfectly natural one. ... But the historian who comes to military studies from academic life may have to overcome a certain inner skepticism about the use that can be made of his studies...”

Således indledte Michael Howard, vor tids mest respekterede krigs- og militærhistoriker 18. oktober 1961 sin forelæsning om brug og misbrug af militærhistorie

til de britiske værns fælles akademiske institution, *Royal United Service Institute* (R.U.S.I.).

Forelæsningsen fik artikelform i *R.U.S.I. Journal* i februar 1962. Det korte indlæg blev den moderne militærhistories Bjergprædiken. Den blev derfor genoptrykt i militærakademiske tidsskrifter, og Howard blev stadig *årtier senere inviteret for at forelæse om temaet*.¹

Howards bidrag påvirkede også direkte den udvikling, som daværende major Helge Kroon som lærer i krigshistorie på Hærens Officersskole og i faget strategi på Forsvarsakademiets generalstabskursus iværksatte i midten af 1960'erne. Kroon startede den 50-årige efterfølgende udvikling, der nu har inspireret denne bog.

Sir Michael Howards bidrag er så centralt for alt senere akademisk arbejde med militærhistorie, "War Studies" og "Strategic Studies", at det er nødvendigt at beskrive hans baggrund og substansen i 1961-forelæsningsen.

Howard var i 1941 startet på historiestudiet i Oxford, men valgte inspireret af universitetets obligatoriske reserveofficerskursus at afbryde uddannelsen og blev officer i Coldstream-garderegimentet i slutningen af december 1942. Hans oplevelse af krigen fandt sted som ung officer under Italien-felttoget fra Salerno i 1943 til Trieste i 1945, hvor han endte som kaptajn. I sine erindringer fra 2006 var Howard akut opmærksom på, at hans første oplevelse af krigen meget mindede om den 13-årige officersaspirant Carl von Clausewitz' *møde med krigen virkelighed under Belejringen af Mainz 150 år tidligere under Første Koalitionskrig*. Clausewitz beskrev denne virkelighed generelt i *Om Krigs Bog 1*, kapitel 4 *Om faren i krig*.²

Opgaven for infanteridelingsføreren Howards enhed var her i 1943 at støtte et hovedangreb ved Salerno ved at angribe en mindre høj i mørke:

*"... the whole affair proved so wonderfully illustrative of Clausewitz's 'friction of war' ... The files lost one another, the platoons somehow got into the wrong order. We eventually arrived at the start-line long after H-hour, almost too late to catch up with the artillery barrage. Two of my three sections had disappeared altogether, and turned up only as the attack began. From the dark hill facing us, streams of tracer bullets were already zipping over the low wall behind which we eventually formed up ... I hissed 'Right - over with me!'. Everything thereafter became so confused that it is hard to make any coherent narrative out of it..."*³

Efter krigen vendte Howard tilbage til Oxford og afsluttede historiestudiet. Hans første bog blev som medforfatter til sit regiments historie for perioden 1920-1946, men den forskning, der inspirerede hans R.U.S.I.-forelæsningsen, var hans da lige udgivne *The Franco-Prussian War: The German Invasion of France, 1870-1871*.

I 1961-foredraget konstaterede Howard, at han forstod og accepterede både faghistorikeres og kritiske officerers opfattelse af militærhistorien og dens anvendelighed. Faghistorikernes *mål var at blive ved med at søge den dybeste mulige erkendelse af, hvad der faktisk skete og hvorfor*. Man afviste derfor at blive fastlåst

i forenklinger og myter blot fordi disse af en eller anden grund var brugbare eller nødvendige til et militært formål. Historikere så også hver konflikt som så speciel, at det var usikkert og risikabelt at søge at lære af den og basere fremtidig handling på det således "lærte". Denne skepsis mht. læring fra militærhistoriske eksempler deltes af officerer, der understregede de fundamentalt ændrede vilkår for krig og krigsførelse, som fulgte af bl.a. ny teknologi.

Michael Howard så, at denne kritik fik indflydelse på, hvad man kunne og ikke kunne lære af historisk erfaring, men han begrundede samtidig både, hvordan det var muligt, og hvorfor det var nødvendigt at søge professionel støtte i militærhistorien.

Uanset, at teknologiudviklingen og andre forhold gjorde, at hver konflikt var unik, var der stadig fællestræk, som gjorde, at selv oldtidens krige havde flere fællestræk med nutidens væbnede konflikter, end de begge havde fælles med andre menneskelige aktiviteter. Dette skyldes ikke mindst virkningerne af faren. Sir Michael Howard formulerede det i 2008 sådan i sit foredrag på det australske forsvarsakademi:

*"Although the nature of war changes ... all wars have more in common with one another than they have with any other human activity. Only in war are people legitimately engaged in killing one another in a conflict in which the fear or actuality of death is the ultimate sanction. That makes it a very special activity. As Clausewitz pointed out – and it is this more than anything else he said that makes him a great historian – war takes place in a distinctive element of danger, which shapes, or distorts, all other activity. It is the business of the military to terrify and if necessary kill the enemy, and to function efficiently in spite of themselves being terrified. Therefore, at the heart of all war, however limited its aim, there lies extreme violence. Any operational history that does not recognise this is not worth the paper it is written on. War is not fun. It is not a game. Neither is it a bloodless intellectual exercise."*⁴

Et nyt højdepunkt i troen på, at teknologisk udvikling nu havde gjort tidligere erfaring irrelevant, blev nået i perioden lige efter 1991-Golfkrigen, og Michael Howard var i 1994 blevet inviteret af U.S. Army War College til at fremlægge sin analyse. Han sluttede sit indlæg med at citere, konkludere og spørge:

"So long as, in the words of Hilaire Belloc, 'We have got; The Maxim gun; and they have not', the skills and virtues of the agrarian age may no longer be so essential as they were in the past.

But even today our forces have to engage in combat against highly-motivated peoples whose primary concern is to kill them; and are willing to risk their own lives to do so. Furthermore, they may have the equivalent of the Maxim gun as well. Future conflicts will not be so conveniently one-sided as was the Gulf War.

Will future technology be able entirely to eliminate the need for the armed forces of Western societies to be placed in situations where they are required not only to kill, but accept the risk of being killed, perhaps in large numbers; and will our post-industrial societies find that acceptable? In short, can technology change what has until now been the essence of warfare?⁵

Man kan sige, at den amerikanske hær begyndte at få svar ti år senere i først Irak og så Afghanistan, der retfærdiggjorde Howards skepsis.

I 1961 og senere beskrev han også, hvorfor den militære profession ikke havde alternativ til at søge at lære fra historiske eksempler:

Med hans formulering i 1961:

There are two great difficulties with which the professional soldier, sailor, or airman has to contend in equipping himself as a commander.

First, his profession is almost unique in that he may have to exercise it only once in a lifetime, if indeed that often. It is as if a surgeon had to practice throughout his life on dummies for one real operation; or a barrister appeared only once or twice in court towards the close of his career; or a professional swimmer had to spend his life practicing on dry land for an Olympic championship on which the fortunes of his entire nation depended.

Second, the complex problem of running an army at all is liable to occupy his mind and skill so completely that it is very easy to forget what it is being run for. The difficulties encountered in the administration, discipline, maintenance, and supply of an organization the size of a fair-sized town are enough to occupy the senior officer to the exclusion of any thinking about his real business: the conduct of war. It is not surprising that there has often been a high proportion of failures among senior commanders at the beginning of any war. These unfortunate men may either take too long to adjust themselves to reality, through a lack of hard preliminary thinking about what war would really be like, or they may have had their minds so far shaped by a lifetime of pure administration that they have ceased for all practical purposes to be soldiers. The advantage enjoyed by sailors in this respect is a very marked one; for nobody commanding a vessel at sea, whether battleship or dinghy is ever wholly at peace.

Michael Howards advarsler om militært misbrug af historien kommer vi tilbage til senere, idet det forekommer mere hensigtsmæssigt først at gentage hans vejledning i, hvordan historiske eksempler skal studeres for at kunne uddrage den generelle læring i form af indsigt, som man med sikkerhed kan opnå igennem studierne.

For det første skulle man studere krig i *bredde*, dvs. at man skulle studere, hvordan krige havde udviklet sig igennem lange historiske forløb. Derigennem kunne man erkende virkningerne af såvel politiske, sociologiske som teknologiske forhold på krigsførelsen. Denne anbefaling var forholdsvis simpel at føre ud i livet, og Helge Kroon gjorde bl.a. dette ved at adoptere den daværende generaløjtnant Hacketts 1962-forelæsningsrække *The Profession of Arms* som grundbog i sin undervisning på Hærens Officersskole.⁶ Senere lærere valgte muligheden for at anvende Michael Howards *War in European History* fra 1976, der året efter blev oversat til dansk af krigshistorielæreren, major Kjeld Hillingsø.⁷

Michael Howards anden anbefaling var at et krigshistorisk eksempel for at give indsigt skulle studeres i *dybden* (sådan som han selv havde gjort med den Fransk-Tyske Krig) fra så mange forskellige vinkler og forskelligartede kilder som muligt, for derved at få en forståelse af krigens kaos og de myriader af faktorer, der spiller ind på udfaldet af en krig. Den tredje anbefaling var, at krige skulle studeres i *sammenhæng* med deres tids samfundsforhold og teknologiske vilkår. Når dette skete, skulle konfliktens ramme forstås, for "*Wars are ... conflicts of societies, and they can be fully understood only if one understands the nature of the society fighting them*".⁸

At studere en konflikt samtidig i dybde og sammenhæng var umuligt i officersuddannelsens ramme, og det eneste, der kunne gøres, var at lade kadetterne udarbejde et krigshistorisk studie af en begrænset operation, og da Kroon underviste kun tyve år efter afslutningen af 2. Verdenskrig og havde den opfattelse, at kadetterne skulle lære noget relevant, blev de fleste emner i opgavekataloget hentet her. Specielt 1. Verdenskrig kunne man ifølge Kroon ikke *lære* noget positivt af, da han – som den daværende almindelige fortælling om krigen – fokuserede på Vestfronten og så operationerne her som fantasiløs frontal nedslidningskamp med massive tab af menneskeliv.

Men i 1961 advarede Michael Howard netop mod, at den professionelle militære skulle misbruge historiske eksempler. Dette kunne dels ske ved fortsat at udnytte eksempler til at underbygge og forstærke nationale eller organisationens myter om tidligere fortræffelighed. Det eneste på dette område, som Howard accepterede, var eksempler, der kunne hjælpe den unge soldats moral, når han første gang blev udsat for kampens kaos. Da har man brug for enkel hjælp. Da Howard selv første gang kom i kamp som delingsfører – som citeret fra hans erindringer ovenfor – kopierede han skuespilleren David Nivens optræden som heroisk delingsfører i en B-krigsfilm.⁹

Det var en anden almindelig anvendelse af militærhistorie, som Howard måtte advare mod, fordi den ignorerede den kendsgerning, at hver konflikt og hver situation i denne var unik:

“Military historians, more than any other, have to create order out of chaos; and the tidy accounts they give of battles, with generals imposing their will on the battlefield, with neat little blocks and arrows moving in a rational and orderly

*way, with the principles of war being meticulously illustrated, are an almost blasphemous travesty of the chaotic truth. Some attempt must be made to sort order out of chaos; that is what historians are for. But we would do well, says the skeptical academic, not to take this orderly account even for an approximation to what really happened, much less base any conclusions on it for the future. All these are good grounds for caution "using" military history. They are good grounds for regarding the tidy dogmatic generalizations of certain staff college crammers as being a monstrous abuse of military history which has gone on far too long."*¹⁰

Det var denne anvendelse af krigshistorien, som major Kroons anvendelse af kadetternes krigshistoriske studieopgaver stadig afspejlede. Det var der en god grund til. Den afspejlede den anvendelse af krigshistorie til direkte støtte af undervisningen i taktik, der efter udenlandsk, særlig tysk og fransk, forbillede havde dannet rygraden i den danske hærs officersuddannelse siden midten af 1880'erne.

Da havde den hollandskfødte kaptajn i artilleriet, Peder Nicolaas Nieuwenhuis, fået ansvaret som hovedlærer for *Stabsafdelingen i Hærens Officersskoles "Ældste klasse"*, dvs. den del af officerskorpsets elite, der modtog en generel videregående uddannelse rettet mod topografi og stabstjeneste snarere end mod at erhverve en militært specialiseret ingeniøruddannelse.

Nieuwenhuis' egen undervisning omfattede både krigskunst, dvs. taktik, strategi, militæradministration og militærgeografi, og en undervisning i krigshistorie, der skulle være rettet direkte mod at give praktisk inspiration til, hvordan man bedst kunne anvende hærens enheder i kamp. Denne viden skulle "applikeres" under analysen af taktiske problemer og ved planlægningen og gennemførelsen af operationer. Krigshistorien leverede således sammen med viden om forskellige typer enheders våben og andre tekniske hjælpemidler det krigsvidenskabelige grundlag for at forstå, hvordan en hærstyrke bedst optræder i en krigssituation.

Til støtte for uddannelsen færdiggjorde Nieuwenhuis i 1885 sin lærebog om, "*Hvorledes skal man studere Krigshistorie ...*", der blev anvendt sammen med udenlandske krigsteoretiske værker, der støttede samme opfattelse af muligheden for at give positiv, "videnskabeligt" korrekt vejledning for optræden i kamp i form af "principper for førervirksomheden". Disse krigsteoretiske værker, som Nieuwenhuis henviste til i sin undervisningsbog, var enten klassiske værker som Antoine-Henri de Jominis *Précis de l'art de la Guerre* eller nye moderne værker i tiden som Julius von Verdy du Vernois' værk *Studien über Truppen-Führung*.

Nieuwenhuis var ikke kun i valget af undervisningsrelevant krigsteori fokuseret på de nyeste udviklinger i den vestlige verden. Dette fokus bestemte også, hvilke krige, der skulle behandles i elevforedrag. I lærebogen findes en kildefortegnelse, hvor den ældste krig, der skulle gennemgås, var Krimkrigen 1854-56, og den nyeste den Russisk-Tyrkiske Krig i 1877-78. Kildesamlingen, der også dækker krigen 1864, har referencer til kilder fra alle de involverede parter i krigen. For at kunne uddrage en positiv taktisk lære var det efter Nieuwenhuis' opfattelse

Rolf Kall, her som oberstløjtnant i 1920. Han anbefalede i 1911 som Hærens første faglærer i krigshistorie den samme fremgangsmåde i studiet af krigshistorie, som Michael Howard præsenterede i R.U.S.I. 50 år senere. Det blev uden virkning udover hans egen tid som lærer på generalstabsuddannelsen. (Foto: Rigsarkivet)

vigtigt at koncentrere sig om konflikter, hvor det teknologiske niveau var nogenlunde, som det ville være i en mulig krig i umiddelbar fremtid.

Undervisningen i, hvordan den krigshistoriske viden skulle applikeres under analysen af taktiske problemer, fandt ikke alene sted i klasselokalet, det blev indøvet under en længere udrykning til Jylland. Her fik eleverne tildelt chefs- og stabsofficersfunktioner i højere stabe for to modstanderpartier under en felttogs-papirøvelse, hvor forløbet blev gennemspillet og diskuteret for at sikre indlæring af arbejdsmetodik og harmonisering af forståelse af enheders muligheder i kamp.

Nieuwenhuis' afløser som hovedlærer i 1890'erne, kaptajn – senere oberstløjtnant – Arnold Kühnel, fortsatte uddannelsen, som den var blevet etableret, og man kan på gruppefotografier fra udrykningerne se, at Kühnel trak på den gamle hovedlærer.¹¹

Nieuwenhuis havde følt sig presset af, at han både skulle forberede og gennemføre undervisningen i krigskunst og i krigshistorie, og afløseren Kühnel kombinerede på sit sidste kursus hovedlærerrollen med funktionen som chef for Generalstabens Taktiske Afdeling, der med ansvar for alle centrale funktionsområder var særdeles krævende. Det er derfor naturligt, at krigshistorieundervisningen blev givet til en anden lærer, og allerede før den formelle etablering af en sådan speciel stilling anvendte Kühnels afløser Ellis Wolff, der var hovedlærer i nullerne, den intellektuelle skribent, artillerikaptajn Rolf Kall som lærer i krigshistorie og strategi.

Den stilling som lærer i krigshistorie og strategi, som Kall som den første bestred fra 1911, var den samme stilling, som Helge Kroon overtog i 1960'erne. Kall var kritisk overfor, hvordan den eksisterende krigsvidenskabelige linje fordrede

direkte læring fra krigshistorien. Han forstod, at dette førte til forenklet og potentielt skadelig læring. Risikoen for fejllæring blev ifølge Kall yderligere forstærket af, at officerernes krigshistoriske studier var historievidenskabeligt utilstrækkelige. Manglende kildekritik betød, at den forståelse af sammenhængen mellem årsag og virkninger, man opnåede ved studierne, var alvorligt fejlagtig.

Kall var meget bevidst om de udfordrende grundvilkår, der eksisterede for at bedrive de krigshistoriske, kritiske dybdestudier, som han så som nødvendige. Kilder manglede bl.a., fordi krigssituationen gjorde det kompliceret både at skabe og bevare dem. Samtidig gav bevarede, samtidige skriftlige kilder som oftest kun udtryk for den ene parts viden og opfattelser, og vigtige beslutninger og beslutningsovervejelser blev aldrig skriftligt nedfældet og var dermed ikke mulige for historikere efterfølgende at genfinde.

Men hvis man var sig disse problemer bevidst, kunne studiet af krigshistorien føre til værdifuld professionel indsigt. I modsætning til Nieuwenhuis, men som senere også Michael Howard, argumenterede Kall for, at også studiet af ældre tiders krige kunne lede til sådan indsigt, fordi mennesker og deres relationer var centrale for forståelsen af både fortidens og Kalls samtids krige.

Derudover anbefalede Kall, at eleverne ved egne kritiske krigshistoriske studier i dybden søgte en selvstændig indsigt i kampens karakter, fuldstændigt som Howard gentog 50 år senere, og som denne understregede Kall, at det var afgørende, at en krig blev forstået i sammenhæng med tidens samfundsmæssige og politiske ramme.¹²

Kalls anbefaling var imidlertid urealistisk at føre ud i livet i rammen af den formelle grundlæggende og videregående officersuddannelse. Der var simpelthen ikke tid til, at officerer under den formelle grundlæggende officersuddannelse eller generalstabskurset søgte professionel indsigt under egne krigshistoriske studier af en militær konflikt i dybde og sammenhæng. Derfor fortsatte undervisningen i militære fag i de næste årtier efter Kall med at bruge krigshistorien til at levere positive eksempler på den ønskelige optræden i forskellige situationer på kamppladsen. Det kunne Kalls krigshistorielærerafløser Kroon heller ikke gøre noget for at ændre et halvt århundrede senere på trods af inspirationen fra Michael Howard.

De pædagogiske midler var fra 1960'erne på hærens grundlæggende uddannelse foredrag og kadetters udarbejdelse af et skriftligt studie på grundlag af den mest synlige litteratur om emnet. Under hærens videregående uddannelse anvendtes foredrag, elevforedrag om cases, der skulle illustrere ønskelig optræden i overensstemmelse med den taktiske doktrin for en given kampform, eksempelvis henholdende kamp, samt besøg på udvalgte kamppladser, ligesom i 1880'erne. Dette sidste dels for at give indtryk af et studeret eksempels terræn, men også for at skabe interesse for efterfølgende selvstændige studier.¹³

Alle disse aktiviteters karakter og formål var mere inspireret af Nieuwenhuis' arv end af Kalls og Howards ideal.

I Danmark foregik der i 1970'erne diskussioner med udgangspunkt i Kroons

Oversættelsen af Clausewitz' hovedværk "Vom Kriige" til dansk i 1985-1986 blev et afgørende element i udviklingen af en kritisk holdning i Danmark til den hidtidige brug af krigshistoriske eksempler.
(Portræt: www.thedailybeast.com)

Michael Howard-inspirerede udvikling af undervisningen i krigshistorie i 1960'erne mod bredde og sammenhæng. På den ene side stod Kroons afløser som krigshistorie- og strategilærer, Kai Vilhelm Nielsen, og på den anden side en af de eneste universitetshistorikere, der i de år beskæftigede sig med militærhistorie, Knud J.V. Jespersen, som var lektor på Syddansk Universitet. Jespersen kritiserede i forlængelse af Howards diskussion netop, hvorvidt det var historievidenskabeligt forsvarligt at uddrage en positiv lære fra fortidens krige til direkte brug i officersuddannelsen. Begge parter så *Michael Howards beskrivelser af studiet af krigshistorie som forbilledlige*,¹⁴ men man nåede reelt ikke til et fælles grundlag, idet hverken Nielsen eller hans afløser umiddelbart kunne se noget alternativ til en anvendelse af operative eksempler som illustrationer på ønsket optræden.

Man kan med betydelig ret sige, at inspirationen til at prøve at gøre op med den fortsatte instrumentale anvendelse af krigshistorieeksempler kom med den pensionerede oberst Nils Bergs oversættelse af Carl von Clausewitz' hovedværk *Vom Kriege* til dansk midt i 1980'erne.¹⁵ De tre officer, Kai Vilhelm Nielsen, John Erling Andersen og Michael Hesselholt Clemmesen, der var ledere af Forsvarskademiets Stabskursus fra kursets start i 1977 til 1994, var direkte involveret i projektet; Andersen som inspirator, Nielsen og Clemmesen som kontrollæsere ved oversættelsen fra tysk samt bidragydere til udgivelsen.

Det er væsentligt samtidig at huske, at alle tre havde en fortid som krigshistorielærere på Hærens Officersskole, samt at kursuslederstillingen stadig samtidig indebar læreransvaret i strategi og krigshistorie på både det værnssfælles stabskursus og det rene hærkursus (Føringskursus II, senere Operativ Føringsuddannelse), der havde afløst hærens tidligere Generalstabskursus. Her fortsatte anvendelsen af krigshistorien som støttende illustrationer.

De tre var således også de personer, der burde føre Howards – og Kalls – re-

formideer videre. I erkendelse af modsætningsforholdet mellem praksis i undervisningen og Clausewitz' understregning af, at studiet af krigen kun kunne og skulle give indsigt i dennes generelle karakter og betydningen af tilfældigheder og friktion, begyndte Clemmesen reformer af den Operative Føringsuddannelses anvendelse af krigshistoriske eksempler. Det skete ved at bede eleverne om at fokusere på årsagerne til, at ting gik galt, snarere end at forsøge at lære af den vindende side.

Clemmesen konstaterede senere, da han som pensioneret i 2005 var vendt tilbage til kurset som krigshistorielærer, at man var vendt tilbage til den rutinemæssige anvendelse af eksempler som illustrationer på ønskelig optræden, da han i 1994 var blevet forflyttet til Baltikum. Uddannelsens vægt på at indlære doktrin gjorde, at det var naturligt og lettest at anvende operationshistoriske eksempler, som Nieuwenhuis var startet med, uanset Clausewitz', Michael Howards og Knud J.V. Jespersens erkendelser og skepsis.

I 2011 blev det imidlertid klart for alle Forsvarets tre værn efter de lange eller rutinemæssigt tilbagevendende internationale operationer, at der var behov for at skabe en bedre praktisk og en teoretisk ramme for at lære af egne og andres erfaringer. For at afklare synspunkter og behov aflagde repræsentanter for det daværende "Center for militærhistorie" besøg i de tre operative kommandoer. Resultatet blev enighed om at gennemføre et kort forsøgsmæssigt kursus med dette formål.

Det fandt sted med ti kursusdage fra 30. januar til 10. februar 2012 med navnet *Nytten af militærhistorie: 'Fortiden som Prolog'*, og deltagerne bekræftede, at der eksisterede et behov for yderligere kurser. Kursusnavnet var hentet fra den af Williamson Murray og Richard Hart Sinnreich redigerede antologi fra 2006, *The Past as Prologue. The Importance of History to the Military Profession*,¹⁶ hvis artikler forstærkede og underbyggede Michael Howards 1961-budskab, hvilket Howard også selv gjorde med bogens rammeartikel: "*Military History and the History of War*", hvor han bl.a. konstaterede, at "... Clausewitz warned of the misuse of military history, of expecting it to provide "school solutions" rather than to educate the minds of the military commander to expect the unexpected..."

Budskabet blev underbygget og legitimeret af bidrag fra højtstående officerer, der understregede den betydning, som læsning af militærhistorie og efterfølgende overvejelser havde haft for dem. Derudover blev en email fra den daværende generalmajor, nu amerikansk forsvarsminister, James Mattis fra USMC citeret:

"... For all the "Fourth Generation of War" intellectuals running around saying that the nature of war has fundamentally changed, the tactics are wholly new, etc., I must respectfully say: "Not really." Alex the Great would not be in the least perplexed by the enemy that we face now in Iraq, and our leaders going into this fight do their troops a disservice by not studying (studying, vice just reading) the men who have gone before us..."

Bogen blev en inspiration for kurset, og kom til at danne kursets grundbog. Det samme blev tilfældet med de tre 14 kursusdages forløb, hvor det første – dansk-sprogede – blev gennemført i maj 2012 og de efterfølgende nu internationale kurser fulgte i maj 2013 og maj 2014.

Ændringen af Forsvarsakademiets hele undervisning i retning af afgørende vægt på fjernundervisning fremkaldte pres og inspiration til at søge en anden vej frem, der også blev præget af, at det akutte pres for bedre læring under langvarende internationale operationer, som direkte havde ført til at kurserne, blev mindsket med tilbagetrækningen af kamptropper fra Afghanistan.

Svaret på den nye situations vilkår blev denne publikation, der skulle demonstrere og støtte den anvendelse af militærhistorien, som Carl von Clausewitz havde set som den eneste realistiske, som Rolf Kall skitserede i 1911, og som Michael Howard havde anbefalet og insisteret på i 1961 og senere. Publikationen skulle baseres på *studier i dybden og sammenhæng*, og skulle klart bryde med den tradition for direkte “applikeret” og positiv anvendelse af “læring” fra historiske eksempler, som Niewenhuis importerede til Danmark i 1885.

Projektet med at udvikle publikationen blev indledt ved et seminar i februar 2016. Valget af eksempler og anbefalingen til bidragsyderne blev bestemt af ønsket om helt at undgå, hvad Michael Howard så som positive “*school solutions*”.

Valget blev også inspireret af Clemmesens identifikation af mulige veje til at undgå dette:¹⁷ *For det første* ved at vælge eksempler, hvor udfaldet i tilbageblik synes at kunne være gået begge veje. Det valg skyldes, at eksempler med fokus på den vindende part let bliver positivt vejledende, når de på trods af ellers gode intentioner forenkles i krigshistorieundervisningens ramme. *For det andet* ved at fokusere på at finde årsagen eller årsagerne til fiasko.

Formålet med begge de to antologibind i publikationen er at søge, hvad man kan lære af eksemplerne om krig, og derigennem søge, hvad det er muligt at opnå af læring henholdsvis generel indsigt. Derudover skal det, hvor muligt, uddrages af eksemplet, hvad der kan fremme en militær organisations evne til at lære under en konflikt.

Antologiens to binds eksempler indeholder på forskellig måde alle forhold, der burde kunne bidrage til indsigt, fordi forløbet ikke var givet og meget let kunne have været anderledes i den analyserede situation eller generelt.

Dette første bind koncentrerer om eksempler, hvor Danmark eller danske styrker er part. Kilde- og litteraturgrundlaget for at kunne analysere i bredde og dybde er vidt forskelligt fra eksempel til eksempel, og derfor varierer kapitlerne i længde og detaljeringsgrad, så det bliver muligt at dokumentere nye fortællinger og ny tolkning.

To af eksemplerne er hentet fra De Slesvigske Krige. Det første er Slaget ved Isted den 24.-25. juli 1850, det andet tabet af Als i natte- og morgentimerne den 29. juni 1864. Isted blev valgt, fordi det både dengang og nu var indlysende, at udfaldet ikke var givet, men den danske sejr betød sammen med sejren ved Fre-

dericia, at den danske offentlighed sammen med politikerne i de efterfølgende år så den danske soldats militære effektivitet som givet. Als er valgt som eksempel, fordi det både i samtiden og senere var fristende at kortslutte analysen af forløbet ved at placere hovedskylden for nederlaget på flåden, eller nærmere bestemt på chefen for det “*usårlige*” panserbatteri *Rolf Krake*. For begge eksemplers vedkommende har behovet for at danne grundlag for analysen nødvendiggjort, at der er givet forfatterne plads til at dokumentere, beskrive og argumentere for deres konklusioner. Uden denne grundighed og detaljeringsgrad i beskrivelse og argumentation er der ikke grundlag for den analyse og behandling af tidligere opfattelser, der gør det muligt at konkludere om læring og indsigt.

De næste to kapitler følger og analyserer den neutrale småstats vilkår i en international storkrig. Det første kapitel følger tæt Danmarks neutralitetshævdelse under 1. Verdenskrig og læring ved de væsentligste krænkelser. Da der ikke eksisterer tidligere forskning, er den gennemført og fremlagt her som grundlag for analysen. Den anden artikel tager ligeledes udgangspunkt i neutralitetssituationen, men fokuserer på dennes sammenbrud den 9. april 1940. Her er fremgangsmåden en sammenlignende analyse af forløbene dels ved indsejlingen til Oslo forbi Oscarsborg, dels til Langelinie i Københavns Havn forbi Middelgrundsfortet.

Det sidste eksempel er fundamentalt anderledes end de første fire, fordi rammen er den danske småstats deltagelse i en international bekæmpelse af et fjernt oprør. Den 1. Lette Opklaringseskadron fra Bornholms forsvar af distriktscentret Musa Qala i den afghanske Helmand-provins i eftersommeren 2006 gennemanalyseres. Det sker med det formål at klarlægge, hvordan man udnyttede læring under forberedelsen til indsættelsen samt under og efter denne. Herunder danner også dette eksempel grundlaget for mulig identifikation af generel indsigt.

Noter

- 1 Se Michael Howard, *The Use of Military History, Presentation to the Centre for Defence and Strategic Studies*, Australian Defence College, 22 January 2008, Shedden Papers: 1836-0769.
- 2 Carl von Clausewitz, *On War*, (redigeret og oversat af Michael Howard og Peter Parat), (Princeton U.P., 1976), p. 113.
- 3 Michael Howard, *Captain Professor. The Memoirs of Sir Michael Howard*, (Continuum, London & New York 2006), p. 73.
- 4 Michael Howard, *The Use of Military History, Presentation to the Centre for Defence and Strategic Studies*, Australian Defence College, 22 January 2008, Shedden Papers: 1836-0769.
- 5 Michael Howard, "How much can technology change warfare?," *Two historians in technology and war: Sir Michael Howard, John F. Guilmartin, Jr.*, Strategic Studies Institute, 20 July 1994 (Carlisle Barracks).
- 6 *The Profession of Arms. The 1962 Lees Knowles lectures given at Trinity College, Cambridge, by Lt.-General Sir John Wintrop Hackett, K.C.B., C.B.E., D.S.O., M.C.*, and republished in full by The Times Publishing Company Limited, Printing House Square, London E.C.4.
- 7 Michael Howard, *Krigene i Europas historie. Krigsførelsens sammenhæng med den sociale, økonomiske og teknologiske udvikling*, (Fremad, København 1977).
- 8 Howard (1961).
- 9 Michael Howard, *Captain Professor. The Memoirs of Sir Michael Howard*, (Continuum, London & New York 2006), p. 73.
- 10 Michael Howard (1961)
- 11 Anna Sofie Schøning, "Mellem historie- og krigsvidenskab. Krigshistorie i udbygningen af hærens stabsofficersuddannelse 1830-1920," *Fra Krig og Fred* (2017), pp. 52-65.
- 12 Ibid., pp. 65-73.
- 13 Udviklingen af uddannelsen er generelt beskrevet af Michael H. Clemmesen i tre artikler på www.krigsvidenskab.dk: "Videregående officersuddannelse: Del 1 – fra oprindelsen til kernevåbeninfektionen" (28.5.2015); "Videregående officersuddannelse: Del 2 – værnsvælles uddannelse og delvis professionel renæssance" (14.8.2015); "Mellem militær professionalisme og civile hattefjer: Danske officersuddannelser gennem tiderne" (4.11.2016).
- 14 Se Knud J. V. Jespersen, "Krigshistoriens Lære og Krigens Historikere", *Historie/Jyske samlinger* (1977), pp. 27-47; Kai Vilhelm Nielsen, "Kommentar til Krigshistoriens Lære og Krigens historikere", *Historie/Jyske Samlinger* (1979), pp. 71-74; Knud J. V. Jespersen, "Svar til en Lærer i Krigshistorie", *Historie/Jyske samlinger* (1977), pp. 27-47; "Svar til en Lærer i Krigshistorie", *Historie/Jyske samlinger* (1979), pp. 75-78.
- 15 Carl von Clausewitz, *Om Krig*, (Rhodos, København 1986).
- 16 Cambridge University Press 2006.
- 17 Michael H. Clemmesen, "Combat Case History in Advanced Officer Development: Extracting what is difficult to apply," *Baltic Security & Defence Review* Vol 17, Issue 2, 2014.